

LA LLUITA POLÍTICA PEL PODER LOCAL EN LA PRIMERA MEITAT DE SEGLE XIX I LA
FORMACIÓ DE LA IDENTITAT SOCIAL DE LA LLEIDA CONTEMPORÀNIA

QUINTÍ CASALS BERGÈS

Doctor en Història Contemporània per la Universitat de Lleida

INTRODUCCIÓ

El darrer decenni ha estat molt profitós per la historiografia local lleidatana dedicada a la investigació de la primera meitat del segle XIX. Diversos treballs impulsats sota la protecció del “modern” Estudi General i, darrerament, de l'autònoma Universitat de Lleida han anat emplenant algunes peces del complex trencaclosques històric en què s'ha convertit l'estudi de la substitució del caduc sistema feudal per l'estat liberal. La síntesi històrica a través dels textos apareguts fins ara, que es presenta en aquest congrés, pretén mostrar una aproximació a la configuració d'unes identitats socials a nivell local, que tingueren el seu origen en la lluita per controlar el poder en els primers cinquanta anys del segle XIX.

Tot i que encara no ha acabat el buidatge exhaustiu de tota la documentació oficial i privada que en els diversos arxius de la ciutat hi ha acumulada, si que es comencen a manifestar una sèrie de constants en el comportament social dels grups urbans a mesura que els treballs de recerca donen a conèixer realitats històriques emmarcades en estudis més concrets. Així, cada cop s'ha pogut anar precisant amb més exactitud les línies mestres de la situació evolutiva en què es trobava la Lleida decimonònica en els aspectes socials, econòmics i polítics.

LA POLÍTICA EN LA LLEIDA DEL XIX. UNA REALITAT EN LLUITA

La societat de la primera meitat del segle XIX, no cal insistir més, fou una societat en lluita en la que es succeïren diversos episodis, que cada cop es poden diferenciar millor, de presa de poder per part dels diversos grups que la formaren. Tanmateix, la lluita es manifestà en dos direccions, perquè el pas de l'absolutisme al liberalisme tingué uns actors polítics predisposats a no acceptar el canvi fàcilment i altres que cregueren que la situació ideal hauria de ser la contrària.

De tota manera, el fet que ens trobem en una societat on hi ha un intent de renovació tan radical del sistema, i al mateix temps un intent de pervivència del tradicional, fa que hi hagi un constant reequilibri social en el posicionament polític dels actors, d'acord amb l'experiència que es va anar adquirint al llarg del procés. A grans trets, podem assegurar que hi ha uns comportaments de grup (per aquest ordre de filiació: clientelars, professionals o ideològics) revolucionaris o opositors quan l'individu es sent discriminat de la participació directa o indirecta del poder local, mentre que,

inversament, es tornen defensors del poder amb duresa quan participen d'ell.

D'aquesta manera, ens trobem que el “complex grup liberal”¹ que s'aixecà tres cops contra l'absolutisme en els períodes: 1808-1812, 1820-1823, 1833-1840, sofrí una transformació important a partir del 1840, sobretot quan, una vegada derrotada la resistència de l'Antic Règim representada pels carlins, s'enfrontaren les diverses tendències liberals per aconseguir el control polític de la nació. Això féu que grups socioprofessionals que havien engegat el canvi revolucionari junts es separessin a partir de la gestió política del Trienni Progressista (1840-1843) i, paral·lelament, uns altres grups que fins llavors havien estat oposats s'unissin per formar un govern fort i conservador, a partir de l'any 1844, en l'anomenada dècada moderada.

Així, la lluita de la primera meitat del vuit-cents sol girar contínuament entre dos grans blocs socials heterogenis que estigueren oposats en moments puntuals d'enfrontament, però que anaren modelant el seu component a mesura que transcorregué el segle amb l'absorció de grups més reduïts d'individus amb la finalitat de debilitar-se mútuament. De tota manera, la recerca històrica ha tendit excessivament a centrar-se en els aspectes de canvi molt més que en els de la lluita per la pervivència, de forma que els treballs monogràfics realitzats s'han centrat excessivament en l'anàlisi de la lluita del liberalisme per imposar-se com a sistema polític i s'han deixat de banda, no hi ha estudis fets, els llargs períodes de govern absolutista ferrandí (1814-1820 i 1823-1833).²

---

¹ Per “complex grup liberal” s'entén a l'oposició que es desenvolupà en la nació, i per extensió en el municipi, contra el grup dirigent absolutista de l'Antic Règim que, per contra, es manifestà tremendament conservador de l'ordre establert. La composició social del grup dirigent absolutista fou totalment elitista (només formaren part d'ell, en el municipi lleidatà, els individus que gaudiren de privilegi) i determinà que a l'empara d'uns difusos plantejaments ideològics liberals s'unissin sectors socioeconòmics amb interessos contraposats com grans propietaris que formaren part del grup dominant absolutista (el grup dominant, com a tal, era un grup més ample format pels membres del grup dirigent i els altres individus amb un poder econòmic, social i cultural que els hi permetia un cert control vers la resta de la població) i els líders de les classes mitges i baixes per acabar amb l'oligarquia de govern del privilegi. J. M. Torras, *Els municipis catalans de l'Antic Règim (1453-1808)*, Barcelona, 1983, p. 237-262; i Q. Casals, “Absolutismo y Revolución Liberal en Lleida (1715-1868). La lucha sociopolítica por la toma de la Paeria”. *Actas del Congreso Internacional. La Revolución Liberal Española en su diversidad peninsular (e insular) y americana*, Madrid, 1999, en curs de publicació.

² M. Lladonosa, *Carlins i Liberals a Lleida (1833-1840)*, Lleida, 1992. Una excepció és el treball d'aquest autor, que ha centrat part de la seva recerca en els set primers anys del canvi liberal engegat a partir de 1833. Concretament, fa un esforç per plantejar dues visions d'anàlisi des de perspectives de canvi i pervivència en l'enfrontament entre carlins i liberals per fer-

Efectivament, darrera del desert d'anàlisi polític que representa el segle XVIII per a la historiografia lleidatana, les recerques dutes a terme per a explicar el desenvolupament de la guerra del francès a Lleida van enfocar políticament la resistència del poble lleidatà,³ visible a través de les accions de la Junta Revolucionària, davant l'ocupació francesa de la ciutat. Amb tot, la Junta estigué dominada, el bisbe n'era el president, pel grup dirigent absolutista i només acceptà l'entrada d'alguns líders liberals amb la intenció de contenir els avalots tremendament revolucionaris que es produïren,⁴ i amb la clara voluntat de donar-li un caire patriòtic davant la pressió d'un exèrcit invasor comú per a tots.⁵

A pesar de què el pes del liberalisme fou reduït durant la dominació napoleònica, si que ens apareixen delimitats, en un context de llarga durada, els conflictes que havien de venir entre absolutistes i liberals, a conseqüència de la intenció de continuar controlant el poder local per part de l'oligarquia absoluta i la intenció d'intervenir en la política local per part dels representants liberals dels grups socials amb una major mentalitat i projecció socioeconòmica.

El Trienni Liberal (1820-1823) fou el primer moment en què la pugna entre absolutistes i liberals ocasionà un govern, com a mínim, compartit d'ambdós grups polítics en el municipi. A pesar de què, de 1820 a 1822, els càrrecs d'alcalde primer i alcalde segon continuaren estant en mans del grup dirigent absolutista, i hagué una important renovació del personal polític que entrà en el consistori. Llavors, després de crear un nou organigrama d'oficis municipals, els liberals ocuparen amb una certa igualtat representativa càrrecs consistorials junt als representants del grup dirigent absolutista. La presa de poder en la nació dels liberals exaltats, al juliol del 1822, propicià que l'ajuntament format l'any següent (1823) fos ocupat per polítics liberals, quedant al marge dels nomenaments, totalment, el grup dirigent de l'Antic Règim. Tanmateix, la reacció absolutista que es produí en els mesos finals d'aquell

---

se amb el poder (1833-1840). Vegeu també, "Carlisme i liberalisme a Lleida. Aproximació a un conflicte en una societat en transició", a *Carlins integristes: Lleida segles XIX i XX*, Lleida, 1993, p. 51-80.

³ J. Remon, *La ocupación francesa en Lérida (1808-1814)*, Tesi de llicenciatura, Saragossa, 1980; i X. Vidal, *Poder, política i societat a Lleida. Els anys de la revolució francesa*, Tesi de llicenciatura, Lleida, 1992.

⁴ Al maig del 1809 es produí un avallot, "el Motí del Femeret", protagonitzat pels individus més humils de la ciutat encapçalats pel botxí. J. Lladonosa, *Història de Lleida*, V. II, Tàrrrega, 1974, p. 674

⁵ Q. Casals, "Absolutismo y Revolución Liberal..."

any tornà a afavorir un govern absolut durant els següents deu anys.⁶

Altrament, els primers anys de la Revolució Burguesa mostraren el pas pactat “sense traumes” de l’Antic Règim absolutista al sistema polític liberal en una ciutat catalana on el grup dirigent absolutista tenia molt a dir.⁷ La composició social del grup que governà el municipi de 1833 a 1836 fou una barreja entre una part dels grans terratinents locals, els que no tingueren privilegi ni pertanyeren al grup dirigent de l’Antic Règim, i els antics liberals del Trienni Liberal (1820-1823). Aquests dos sectors sociopolítics de la ciutat es separaren a partir de 1837 al prendre el poder total dels òrgans de govern de la ciutat el grup més exaltat del liberalisme lleidatà, que en l’esdevenidor immediat havia de representar el ferro de llança del triomf progressista en la ciutat. El grup adquirí experiència i ideologia en les files de la Milícia Nacional, i quan va prendre el poder local a partir del 1837 s’oposà al grup liberal més moderat perquè ells es consideraren els autèntics i únics liberals del procés.⁸ Els oberturistes de l’Antic Règim, paral·lelament, s’atansaren cada cop més al grup dirigent absolutista, que durant els primers anys de la Revolució Burguesa havia estat apartat del govern de la ciutat, per fer causa política comú.

En essència, el Trienni Progressista (1840-1843) representà el triomf del liberalisme de les classes mitjanes incubat en els anys anteriors des de l’experiència política adquirida, en càrrecs de segona fila consistorial, a l’ombra del liberalisme possibilista que s’havia imposat en els primers anys de la Revolució Burguesa. El moviment progressista es potencià per les classes urbanes i es superposà a una etapa liberal més moderada dominada pels individus que proposaren un canvi polític durant el Trienni Liberal (1820-1823).⁹

---

⁶ Q. Casals, “Absolutismo y Revolución Liberal...”

⁷ M. Lladonosa, *Carlins i liberals...*

⁸ Q. Casals, *La Lleida dels progressistes (1840-1843)*, Tesi Doctoral, Lleida, 1997, p. 561-569.

⁹ M. C. Capdevila, *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*, Tesi de Llicenciatura, Lleida, 1986. L’autora en aquest treball va mostrar que el recolzament en la ciutat de Lleida a la Milícia Nacional provenia, principalment, de les classes menestrals, del comerç i dels joves professionals liberals, tot i que hi havia un percentatge entre el 50 % i el 60 % de veïns dedicats a les tasques camperoles. Altrament, per al període 1833-1843 es produïa un recolzament similar. Q. Casals, *La Lleida dels...*, p. 444-538.

El triomf d'aquesta branca liberal possibilità, com havia passat amb ells mateixos anys enrera, l'entrada d'un grup més modest econòmicament i més radical en l'ajuntament que començà a intervenir en la política local i a qüestionar-la. L'esforç polític que se li demanà al liberalisme fou en aquells moments massa gran i la reacció moderada de 1844 nasqué, per un cantó, per les ànsies de tornar a governar de l'antic grup dirigent absolutista i, per un altre, per les ganes de fer un estat més fort i d'ordre de la resta de grans contribuents, com el cas del sector del comerç a Lleida, que s'havien enriquit gràcies a la nova legislació liberal que s'impulsà en el seu dia, en part, per la seva rebel·lia.

L'estudi de les rendes d'un ampli ventall de la població lleidatana que es realitzà en un període de vint anys, entre 1834 i 1853, mostrà com un sector de professionals liberals, comerciants i alguns menestrals experimentaren un important augment dels seus ingressos,¹⁰ fet que canvià, en gran part, la inicial mentalitat revolucionària d'alguns d'aquells individus.

Llavors, durant la dècada moderada, entre altres mesures legals tendents a afavorir un estat controlat pels més rics, es posà en pràctica una normativa municipal tendent a propiciar el govern dels notables dels municipis espanyols. La brutal retallada del cens i les pràctiques electorals, en molts casos fraudulentos,¹¹ propiciaren la presa del poder, a partir del 1844, d'un nou grup dirigent format per l'elit de poder dels majors contribuents de la ciutat amb la intenció d'aconseguir el control polític en favor de tot el grup dominant, i deixar, així, a la gran majoria de la població sense drets polítics.¹²

L'ECONOMIA LLEIDATANA EN UNA SOCIETAT EN TRANSICIÓ

Els treballs socioeconòmics del set-cents són una eina fonamental per a conèixer la tradicional

---

¹⁰ Q. Casals, *Canvi econòmic i social en el pas de l'antic règim a l'estat liberal: el cas de Lleida en la primera meitat del XIX*, Lleida, 1999, p. 73.

¹¹ J. M. Pons, *El poder polític a Lleida (1843-1854). Eleccions i pronunciaments*, Alguaire, 1998.

¹² La reducció del cens electoral representà que a Lleida votessin, durant la dècada moderada, al voltant dels 250 majors contribuents més els capacitats professionals (advocats, eclesiàstics, metges, militars retirats... etc.) d'un total de veïns que vorejava els 3.000. A part, només la meitat d'aquells 250 majors contribuents podien ser considerats elegibles per als càrrecs consistorials, amb la qual cosa encara es reduïa més la participació del veïnat en les qüestions municipals. Q. Casals, "La definició social de l'espai polític sota el liberalisme. La normativa electoral a Lleida a mitjans segle XIX", *Recerques*, núm. 38, 1999.

estructura social dels últims anys de l'Antic Règim¹³ i per comparar els seus resultats amb els que donen els estudis duts a terme per la primera meitat del segle XIX.¹⁴

L'evolució socioprofessional que experimentà la ciutat durant el XIX fou conseqüència, en gran part, de les modificacions originades pel liberalisme una vegada va assolir el poder.¹⁵ Concretament, el canvi més notable radicaria en la quantificació de la població camperola de la ciutat, ja que mentre pel set-cents i primers quinze anys del vuit-cents es valorà en un 60 % el volum de veïns dedicat a les activitats agràries, cap a l'any 1844 el percentatge s'havia reduït a un màxim, jornalers inclosos, d'un 51 % per tres raons:

1.- L'evolució econòmica de la ciutat, que es confirmà com a capital de la província i centre d'intercanvi d'una zona més ampla, impulsà una major dedicació i consolidació dels individus dedicats al sector comercial.¹⁶

2.- La intensificació administrativa del liberalisme, que provocà un augment socioprofessional considerable dels sectors impulsats per aquella transformació de professionals liberals i funcionaris.¹⁷

3.- La reducció considerable de l'aparell eclesiàstic a partir de la dècada en què es desenvolupà la Revolució Burgesa.¹⁸

---

¹³ L. Pla i À. Serrano, *La societat de Lleida al set-cents*, Lleida, 1995. Aquest és un llibre conjunt que recull les dues tesis de llicenciatura d'aquestes autores. Concretament, L. Pla, *L'estructura socioprofessional de Lleida (1793-1815)*, Lleida, 1986; i À. Serrano, *Estructura socioprofessional de la ciutat de Lérida després de la guerra de Sucesión (1716-1758)*, Lleida, 1982.

¹⁴ Q. Casals, *Canvi econòmic...*

¹⁵ Q. Casals, *Canvi econòmic...*, p. 66-84.

¹⁶ Durant tot el segle XVIII la proporció de veïns dedicada al comerç fou d'un 4 %, mentre que per mitjan segle XIX era d'un 9,5 %. Q. Casals, *Canvi econòmic...*, p. 63.

¹⁷ Els percentatges de veïns dedicats a les tasques liberals era, en el segle XVIII, del 3 %, mentre que per mitjan segle XIX era d'un 6 %. En quan als funcionaris, per al XVIII els seus percentatges sempre es mantingueren al voltant d'un 1 %, mentre que per mitjan XIX eren d'un 4 %. Q. Casals, *Canvi econòmic...*, p. 63.

¹⁸ La població d'eclesiàstics representà per la Lleida del XVIII uns percentatges que foren del 12 al 15 % dels seus veïns. M. À. Chaubel, *La Clerecia lleidatana del set-cents*, Lleida, 1995, p. 67-68. Altrament, per les dècades centrals del segle XIX la seva proporció estaria al voltant del 3 al 5 %. Q. Casals, *Canvi econòmic...*, p. 63. El fet de valorar als eclesiàstics com a veïns, legalment ho eren encara que la seva tasca econòmica era passiva en relació als altres grups, fa que la resta de veïns computats com a població laboral sofreixi variacions, de forma que, si es comptessin tots els membres de la comunitat veïnal lleidatana, la xifra percentual dels camperols es reduiria per al segle XVIII a uns percentatges que estarien al voltant del 44 i

L'augment demogràfic de la ciutat i la pervivència de moltes menestralies,¹⁹ gràcies a l'alliberament jurídic del règim gremial, va fer que el panorama urbà de la Lleida de la primera meitat del segle XIX es presentés molt més dinàmic i emprenedor que el que havia viscut en els darrers anys de l'absolutisme.²⁰ A pesar del canvi socioeconòmic que començava a experimentar el municipi, és evident que el pes global en l'economia del grup camperol continuà sent determinant, per la qual cosa és vital recórrer als estudis d'història agrària elaborats per la Lleida de finals del XVIII i primera meitat del XIX.²¹

En essència, els treballs corroboren que en el sector agrari també es manifestà el dinamisme econòmic global que respirava la ciutat, tot i que el joc de la oferta i la demanda impulsat pel capitalisme projectà uns clars guanyadors i, al mateix temps, uns clars perdedors. Per una banda, hi hagué un augment de la concentració de la propietat en menys mans i, per una altra banda, un procés d'endeutament del petit camperolat i dels jornalers.

L'estudi del Cadastre en dos moments puntuals, començaments del govern liberal (1834) i acabament del trienni progressista (1844),²² per sectors socioprofessionals, confirmaria que els individus que pertanyeren a sectors que estaven experimentant una conjuntura econòmica favorable entraren en el joc de la compra de terres com una diversificació més dels seus negocis, i que només els sectors benestants i ben relacionats amb el liberalisme de la pagesia tingueren l'opció d'augmentar les seves propietats, mentre que el petit camperolat quedà al marge de les adquisicions.

---

47 %, segons el moment cronològic avaluat. Q. Casals, *Canvi econòmic...*, p. 63.

¹⁹ La ciutat de Lleida passà de 12.500 habitants en 1840 als 19.557 de 1860. Vegeu aquesta qüestió i un estudi detallat del treball menestral en la ciutat a Q. Casals, *Canvi econòmic...*, capítols 2 i 3.

²⁰ Durant les primeres dècades del XIX aparegueren noves activitats empresarials en l'àmbit socioeconòmic lleidatà com la creació de botigues especialitzades de joguines, magatzems de bacallà, una casa de banys, empreses de transports...etc. Q. Casals, *Canvi econòmic...*, p. 130-156.

²¹ E. Vicedo, "Els preus dels cereals al mercat de Lleida durant la primera meitat del segle XIX", *Recerques*, núm. 14, Barcelona, 1973; *Producció, propietat i renda a les terres de Lleida (segle XVIII)*, Tesi doctoral, 2 vol, Bellaterra, 1987; i "Notes sobre la integració de l'agricultura de les terres de Lleida en el procés de desenvolupament capitalista", *Recerques*, núm. 24, Barcelona, 1991. M. Moreno, *La pagesia lleidatana (1808-1840)*, Tesi de llicenciatura, Lleida, 1991.

²² Q. Casals, *Canvi econòmic...*, p. 179-195.

A banda, un aspecte fonamental del període és el coneixement de l'acumulació de terra en noves mans originat per la desamortització.²³ La venda de terres alineades al clergat en Lleida mostrà un major dinamisme de compra-venda de propietats en la plana que no pas en les zones muntanyenques,²⁴ així com la formació d'un grup d'especuladors que varen enriquir-se gràcies a aquest negoci, tant per compte propi com per les transaccions fetes, per compte d'altres, com a intermediaris.

Lleida, en les dècades centrals del vuit-cents, es consolidà com un centre econòmic més actiu que el que havia estat durant l'Antic Règim. La confirmació de la urbs com a capital administrativa d'un territori definit fou primordial perquè en ella s'implementessin o es potenciessin serveis per a la resta de la província (educatius, de transports, burocràtics...); així mateix, el desenvolupament del comerç fou constant en les dècades centrals del XIX, fet que convertí a la ciutat en el centre d'intercanvi, molt més especialitzat que en l'Antic Règim, de l'àrea geogràfica de Ponent. Amb tot, la pervivència d'una economia agrària tradicional que ocupava al 50 % de la població activa féu que la modernització de l'entramat socioeconòmic quedés a mig camí durant tot el segle.

CONCLUSIÓ

En definitiva, com es deia al començament, ja hi ha un conjunt remarcable de treballs que ens permeten assenyalar algunes línies mestres en el panorama historiogràfic lleidatà de la primera meitat del segle XIX. Les diverses etapes polítiques liberals anaren determinades per l'evolució econòmica de la ciutat i per l'ascens i l'ensorrament d'individus pertanyents a grups socioprofessionals determinats.

En aquest sentit, com ja s'ha comentat amb anterioritat, una part del sector comercial de la ciutat, de l'elit menestral i d'alguns professionals liberals progressistes van passar per una etapa revolucionària de l'any 1833 al 1840, però van renunciar acabdillar un moviment popular a gran escala l'any 1843 i varen optar pel govern d'ordre que proposaren els liberals moderats, a qui fins llavors no havien considerat liberals del tot, quan veieren que el sistema pel qual havien lluitat estava plenament

---

²³ C. Solsona, *La desamortització a Lleida (1838-1851)*, Tesi doctoral, Universitat de Lleida, 1994.

²⁴ J. Bonales, *Les Muntanyes en venda. La desamortització de terres comunals a la Conca de Tremp (1855-1931)*, Alguaire, 1999.

consolidat i els opositors moderats l'havien assumit plenament. D'altra banda, molts individus dels sectors socioprofessionals que entre el 1833 i el 1840 havien recolzat el carlisme també optaren pel govern moderat posterior a l'any 1844 a l'haver pres consciència de què els anys de l'absolutisme havien passat a una altra vida. Així, sectors de l'església, petita noblesa i terratinents que havien viscut de prop per primera vegada, durant la Revolució Burguesa principalment, l'exclusió del poder local, veieren com a un recurs adient per als seus interessos polítics la pujada en el poder del Partit Moderat que, en certa manera, els hi respectà una certa condició social de privilegi.

En tot el procés revolucionari liberal només els sectors urbans més modestos, mitjans i petits menestrals, petit comerç i joves professionals liberals romàntics, és mantingueren sempre fidels al progressisme cada cop més proper a un republicanisme revolucionari a Lleida. A banda, els sectors més humils del camperolat i els jornalers, que recolzaren en part el carlisme entre el 1833 i el 1840, romangueren en una actitud passiva a partir de l'any 1840 que despertà el continu recel de les autoritats locals.

El triomf i posterior consolidació del sistema polític liberal va determinar, a través de l'experiència individual i global de cada grup, el reequilibri de dos grups socials antagònics que lluitaren durant tota la primera meitat de segle per fer-se amb el poder local, però que al mateix temps manifestaren reestructuracions, en el recolzament, d'acord amb la projecció econòmica positiva o negativa que experimentaren alguns grups socials durant el procés.

Si fins al 1833 la lluita fou entre els absolutistes, que volgueren el manteniment d'un sistema feudal, i els liberals, que el volgueren (i ho aconseguiren) liquidar, l'experiència política dels 10 anys de la Revolució Burguesa va fer resituar als dos blocs de poder del municipi en oposició al voltant de les dues tendències liberals del moment, progressistes i moderats.

En l'Antic Règim, el grup dirigent absolutista estigué format pels privilegiats de l'estament de cavallers i ciutadans honrats, mentre que molts dels que formaven part del grup dominant sense privilegi defensaren el canvi cap a un estat liberal on els individus estiguessin en igualtat social jurídica.

La reducció del cens electoral municipal a partir de l'any 1844, per part dels moderats, buscà la

protecció de la participació dels més rics en igualtat de condicions polítiques enfront dels que no ho eren, sense importar que el ventall social del grup dirigent de l'Antic Règim s'hagués ampliat a altres sectors socioprofessionals que havien viscut una projecció favorable pel nou entramat politicoeconòmic liberal.²⁵

En conjunt, sembla possible afirmar que la primera meitat del segle XIX fou transcendental per a la configuració social originada pel canvi polític i econòmic provocat pel sistema liberal espanyol. L'exemple de Lleida, tot i el pes d'un tipus d'economia tradicional que propicià un cert estatisme socioeconòmic, ens mostra la lluita d'alguns per intentar conservar el sistema absolut que els havia emparat en l'Antic Règim, la diferent adaptació de cada sector al liberalisme capitalista, la consolidació dels emergents grups socials que provocaren la Revolució Liberal i la vivència del microsystema local de la ciutat a una societat en transformació de l'absolutisme feudal a les noves formes liberals.

El resultat de tot aquest procés fou que a mitjan segle, un cop es notaren els primers reequilibris provocats pel canvi liberal capitalista, s'havia configurat un nou grup dominant compost principalment (un 62,5 % dels seus individus ho eren) per comerciants i hisendats rústics,²⁶ que forní el seu propi grup dirigent al voltant del Partit Moderat amb la intenció de fer un estat més centralitzat, culturalment tancat i repressiu amb qui no estigués d'acord amb els seus plantejaments. L'objectiu d'aquest projecte de govern era garantir els mínims canvis possibles en la situació global que vivia el país.

Enfront d'aquest panorama, el Partit Progressista donà sentit a les reivindicacions de les classes mitges i baixes de la ciutat, i el seu component socioprofessional fou molt més heterogeni que el del grup dominant, però, en certa manera, les seves aspiracions es resumien en la voluntat de fer un govern més

---

²⁵ Com a exemple cal dir que entre els 250 majors contribuents de Lleida en l'any 1834 només hi havia 11 membres del sector comercial, mentre que l'any 1853 n'havia 83. D'altra banda, els pagesos en aquest nivell de contribució l'any 1834 eren 104, mentre que a 1853 eren 23. Q. Casals, *Canvi econòmic...*, p. 73.

²⁶ Q. Casals, "La formació de l'elit de poder del grup dominant del municipi de Lleida en la primera meitat del XIX i els seus orígens en l'Antic Règim". Comunicació presentada en les *Terceres Jornades sobre Sistemes Agraris, Organització Social i Poder Local. Control social i quotidianitat*, Alguaire, 1999.

proper amb l'individu en tots els sentits (millora de la gestió del govern municipal, major participació dels veïns, compromís de millora infraestructural, de serveis, d'educació...etc.).²⁷

Definitivament, aquests dos blocs, ampliats o reduïts segons el moment, foren els que lluitaren per fer-se amb el poder del municipi en els primers dos terços del segle XIX. La història, alguns ho saben, afavorí que el poder estigués, la major part dels anys, al cantó dels més poderosos, ja fos emparats pel privilegi en l'Antic Règim o perquè foren els més rics en l'estat liberal a l'aixopluc del Partit Moderat, però aquesta, en essència, no deixa de ser la història dels grups humans en interacció.

---

²⁷ Q. Casals, *La Lleida dels...*, p. 606-685.